

**CENTRUL NAȚIONAL DE
EVALUARE
ȘI EXAMINARE**

**DIRECȚIA GENERALĂ EDUCAȚIE
ȘI ÎNVĂȚARE
PE TOT PARCURSUL VIEȚII**

**MINISTERUL
EDUCAȚIEI
CERCETĂRII
TINERETULUI
ȘI SPORTULUI**

**CONCURS PENTRU OCUPAREA POSTURILOR
DIDACTICE/ CATEDRELOR DECLARATE
VACANTE/ REZERVATE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL
PREUNIVERSITAR**

**PROGRAMA
PENTRU**

**DISCIPLINELE
LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ MATERNĂ ȘI
METODICA PREDĂRII LIMBII ȘI LITERATURII
ROMÂNIE**

**SPECIALIZAREA
ÎNVĂȚĂTORI/ INSTITUTORI/ PROFESORI PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR**

A. NOTĂ DE PREZENTARE

Programa pentru disciplinele *Limba și literatura rromani maternă* și *Metodica predării limbii și literaturii rromani* în vederea concursului pentru ocuparea posturilor didactice/ catedrelor declarate vacante/ rezervate în unitățile de învățământul preuniversitar se adresează absolvenților Școlilor Normale, Colegiilor Universitare Pedagogice de Institutori și celor cu specializarea Pedagogia Învățământului Primar și Preșcolar. În baza *Legii Învățământului nr. 84/ 1995, republicată, cu modificările și completările ulterioare*, elevilor aparținând minorităților naționale li se asigura posibilitatea studiului în limba maternă.

Programa pentru disciplinele *Limba și literatura rromani maternă* și *Metodica predării limbii și literaturii rromani* în vederea concursului pentru ocuparea posturilor didactice/ catedrelor declarate vacante/ rezervate în unitățile de învățământul preuniversitar a fost revizuită cu scopul corelării acesteia cu planul de învățământ și curriculumul național, înscriindu-se astfel pe coordonatele reformei învățământului românesc. Această corelare se reflectă atât în formularea tematicii, cât și în cea a bibliografiei. Programă de față reprezintă în mod echilibrat conținutul științific actualizat, teme intra și interdisciplinare, aspecte teoretice și aplicative, practice, demonstrative.

Programă de concurs este elaborată în acord cu programele școlare în vigoare din învățământul preuniversitar pentru disciplinele *Limba și literatura rromani maternă* și *Metodica predării limbii și literaturii rromani* și cu programele pentru evaluările și examenele naționale. Competențele și conținuturile din programă sunt proiectate în conformitate cu abordarea curriculară sistemică în realizarea activităților didactice.

În ceea ce privește disciplina *Metodica predării limbii și literaturii rromani*, programa urmărește perfecționarea pregătirii metodice a cadrelor didactice în vederea creșterii eficienței predării limbii rromani în învățământul primar, contribuind într-o viziune integratoare, alături de cursurile de limbă, literatură și civilizație la desăvârșirea competenței lor profesionale.

B. COMPETENȚELE SPECIFICE ÎNVĂȚĂTORULUI/ INSTITUTORULUI/ PROFESORULUI PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR, CARE PREDĂ LA CLASE CU PREDARE ÎN LIMBA RROMANI

Competențele de bază ale cadrului didactic cerute la examenul de ocuparea posturilor didactice derivă din obiectivele și conținutul învățământului, precum și din rolurile/ funcțiile cadrului didactic. Acestea sunt:

- Actualizare, prelucrare, esențializare, ilustrare, reprezentare și dezvoltare a conținutului;
- Valorizarea valențele formative și educative ale conținutului;
- Asimilarea tehnicilor de activitate intelectuală, demonstrând capacitatea de comunicare corectă, fluentă și expresivă;
- Dezvoltarea conținuturilor și strategiile de asimilare, promovând învățarea participativă și creatoare;
- Valorificarea conținutului disciplinei de examen, formând comportamente raportate la valori;
- Însușirea teoriei și a metodologiei studierii personalității copilului;
- Utilizarea obiectivelor învățământului contemporan.

C. TEMATICĂ ȘTIINȚIFICĂ PENTRU DISCIPLINA LIMBA ȘI LITERATURA RROMANI

1. LIMBA RROMANI

a) Limba rromani comună și teoria straturilor dialectale de evoluție istorică

- Limba rromani comună. Teoria celor trei straturi dialectale rrome de evoluție istorică. Dialectele rrome din spațiul geografic românesc și relația lor cu cele trei straturi dialectale rrome de evoluție istorică: *Stratul I* (dialectul rromilor “ursari”, “spoitori” și “carpatici”), *Stratul II – III* (dialectul rromilor “căldărari”).

b) Fonetică și fonologie

- Sistemul vocalic și consonantic al limbii rromani;
- Trecerea lui *v* în semiconsoana *w* și efectele sale;
- Trecerea grupurilor *-vn-* și *-pn-* în *-m-* și efectele sale;
- Trecerea, în dialectul rromilor căldărari, a vocalei *-i-* în varianta fonetică *-î-*, respectiv, trecerea lui *-e-* în *-ê-*;

- Opozițiile *čh / ś* și *з / ź*;
- Valorile semantice ale vocalelor *a* și *o* în dihotomia “apropiere/ depărtare”;
- Alfabetul oficial al limbii rromani;
- Valorile literelor postpoziționale *-q-*, *-θ-* și *-ç-*;
- Diftongii.

c) *Vocabular*

- *Vocabularul* fundamental și masa vocabularului. Sensul propriu și sensul figurat. Relații semantice între cuvinte (sinonime, antonime, omonime);
- *Structura lexicală a limbii rromani comune*. Lexicul rrom: *indian*, *prebalcanic* (elemente afgane, persane, armenești, osete, gruzine, kurde), *balcanic* (elemente turcești, grecești, sud-slave/ bulgărești și sârbești, românești), *neologic*. Elemente rrome cu origine necunoscută în limba rromani comună;
- *Modalități de îmbogățire a lexicului limbii rromani comune* (1. mijloacele interne de îmbogățire (derivarea – cu sufixe și prefixe – și compunerea); 2. mijloacele externe de îmbogățire: împrumuturile și calcul lingvistic). Rolul sufixelor *-pen/ -mos*, *-ar/ -ăr-*, *-lin*, *-no*, *-utno*, *-(v)alo*, *-utro*, *-isar/ -izel* ș.a. Perspectiva creațiilor independente în limba rromani. Principiile moderne de lexicalizare a limbii rromani în viziunea școlii Grupului de Cercetări și Acțiuni în Lingvistica Romani al Uniunii Rromani (IRU) și al Centrului de Studii Rrome din cadrul Universității Sorbona din Paris;
- *Lexicografie*. Tehnica de redactare lexicografică utilizată în elaborarea glosarelor, lexicoanelor, vocabulelor și a dicționarilor rrome.

d) *Morfologie*

- Părțile de vorbire *flexibile*: *articolul* (hotărât și nehotărât), *substantivul*: tipuri de substantive; *adjectivul*: tipuri de adjective; *pronumele*: tipuri de pronume; *numeral*: tipuri de numere; *verbul*: conjugarea verbului rrom (moduri, timpuri, persoane, număr), conjugarea verbelor împrumutate, ce conțin suf. *-isar-*;
- Părți de vorbire *parțial flexibile*: *adverbul*;
- Părți de vorbire *neflexibile*: *postpoziția*, *prepoziția*, *conjuncția*, *interjecția*.

e) *Sintaxă*

- Părțile de propoziție: subiectul, predicatul, atributul, complementul, elementul predicativ suplimentar. Sintagma;
- Propoziția: tipologia propozițiilor neîncadrate; tipologia propozițiilor încadrate în frază: subordonate necircumstanțiale; subordonate circumstanțiale;
- Fraza: tipuri de fraze.

BIBLIOGRAFIE PENTRU DISCIPLINA LIMBA RROMANI

- Sarău, Gh., *Curs de limba rromani*, Editura Sigma, București, 2008
- Sarău, Gh., *Lexicologie rromă*, Editura CREDIS, Universitatea București, 2003, vezi și www.edu.ro
- Sarău, Gh., *Limba rromani (Morfologie și sintaxă)*, Editura CREDIS, Universitatea București, 2002, vezi și www.edu.ro
- Sarău, Gh., *Stilistica limbii rromani în texte (Antologie de traduceri și redactări). I stilistika e rromane čhibăqi teksturenθe (Amboldimatenqi aj redakcienqi antològia)*, Editura CREDIS, Universitatea București, 2002, curs bilingv destinat studenților rromi de la secția de învățământ deschis la distanță “institutori – profesori de limba rromani”; vezi și www.edu.ro

2. LITERATURA RROMANI

a) Cultură și civilizație veche indiană:

- Cadrul istorico-geografic de formare a civilizației vechi indiene și date generale despre India. Realitățile culturale și lingvistice din vechea Indie - locul de obârșie a proto-rromilor;
- Rromii și limba rromani în context indian;
- Originea poporului rrom – realitate și legendă (Kanauj).

BIBLIOGRAFIE PENTRU DISCIPLINA CULTURĂ ȘI CIVILIZAȚIE VECHE INDIANĂ

- Itu, M., Moleanu, J., *Cultură și civilizație indiană*, Editura CREDIS, Universitatea București, 2001, vezi și www.edu.ro
- Sarău, Gh., *Rromii, India și limba rromani*, Colecția "Biblioteca rromă", nr. 4, Editura Kriterion, București, 1998, vezi și www.edu.ro

b) Folclor și antropologie rromă:

- *Nomadismul – Model cultural și strategie de supraviețuire*: Fond psihologic și practică socială. Perspective istorice asupra migrației. Nomadism și sedentarism. Semnificații de fond cutumiar. Migrația rromilor – fenomen contemporan;
- *Cultura materială a rromilor - Meșteșug și reprezentare*: Coordonate istorice și premise metodologice ale heteroidentificării. Prelucrarea metalelor. Prelucrarea lemnului. Meserii pierdute. Intre emblematic și stigmatizant;

- *Identitate spirituală*: Tipologii și structuri conceptuale ale dinamicii înrudirii. Limbaje rituale premaritale și nupțiale. Rromanipen-ul și mistică purității. Nașterea, copilul și treptele inițiatice. Modele educaționale de referință. Imagini ale morții și cutume funerare. Formele de control și sancțiune socială / divină. Familia – Model de auto-identificare;
- *Obiceiurile din ciclul familial sau riturile de trecere* (generalități, structuri magico-ritualice, cântecele): nașterea, nunta, moartea (bocetele); elemente de magie și astrologie; descântecele; complexe ritualice din ciclul calendaristic: a) proprii romilor (legarea ploilor, Herdelezi), b) la care actanții sunt rromi (Vasilca, Paparudele). Zestrea paremiologică (proverbe - zicători); ghicitori; Modele de gândire; asimilare și delimitare față de valorile religioase; credințe și mituri; complexe și practici magico-ritualice și relația cu supranaturalul; conturarea unui posibil sistem axiologic (forme, valori, factori determinanți); elemente de port tradițional (diferențieri pe subgrupuri); elemente de artă populară; tipuri de relații intra- și extra-comunitare; pattern-uri care formează imaginile autoreferențiale; modele de viață comunitară în zone compacte și mixte în mediul rural și urban; conservare și evoluție; mutații și factori determinanți.

BIBLIOGRAFIE PENTRU DISCIPLINA FOLCLOR ȘI ANTROPOLOGIE RROMĂ

- Grigore, D., *Curs de antropologie și folclor. Introducere în studiul elementelor de cultură tradițională ale identității rrome contemporane*, Editura CREDIS, Universitatea București, 2001, vezi și www.edu.ro
- Petcuț, P., Grigore, D., Sandu, M., *Istoria și tradițiile minorității rromani: manual pentru clasele a VI-a – a VII-a*, Editura Sigma, București, 2005

c) Literatura rromani pentru copii

- **Poezia**: *Te avelas man grastorro parno* - Romka Demeter, *O kermuso* - Rostas Gyorgy, *Dade, kin maqe grastorres!* - Leksa Manuś, *Murre dadesqe* - Romka Demeter, *O gonorro duje lovença* - Elena Nuică, Octavian Bonculescu, *Phen tu manqe, chavorro!* - Leksa Manuś, *E chona* - Eslam Drudak, *O Krăcuno, o phuro* - Bățălan Costică, *Dade!a* – Mihai Năstase Mițan, *So kerel o lav?* - Rajko Djurić, *I chib rromani* - Nicoleta Ciuraru, *O kurko* – lini anŌar i rivista “Rromane érxenörră”, *Kolinda* – Costică Bățălan, *Mirri daj* – Ionel Cordovan, *E rroma* – Jupter Borcoi, *Duj zâmbe* – Margareta Jimba, Gabriela Moise, *Suno fală man* – Nicolae Pandelică, *Paśmilaj* – Mihaela Zătreanu.

- **Proza:** *I buzni thaj le trin buznorre* - amboldipen Gheorghe Sarău, *I Katitzi* - Katarina Taikon, *I zor thaj i godi* - Jupiter Borcoi, *O khandino chavo* - Jupiter Borcoi, *O 3uvalo, o Pišomalo thaj o Xer* - Andre Barthelemy, *O manuș thaj pesqe duj chaja* - Gheorghe Sarău, *O bašavno* – Borcoi Jupiter, *I maj gudli pherr* – Jupiter Borcoi, *I čenušotka* – Nadia Gazsi, *Le meripnaça anΘ-e jakha* – Valerică Stănescu, *Le muleça p-o grast* - Costică Bățalan, *O cem o xasardo* – Luminița Cioabă, *O rrom, o phuro thaj le duj piră* – purani paramici anΘar o Balkani, *O xanzvalipen*, Mariana Cozma, Gabriela Moise, *O godăver chavorro* – Nicolae Pandelică.

BIBLIOGRAFIE PENTRU DISCIPLINA LITERATURA RROMANI PENTRU COPII

- Borcoi, J., Pandelică, N., Sarău, Gh., *I rromani chib thaj i literatūra vaș o oxtoto siklövipnasqo berš*, Editura VANEMONDE, București, 2009
- Cordovan, I., Palfi-Tamaș, N., *I rromani chib thaj i literatūra vaș o šovto siklövipnasqo berš*, Editura VANEMONDE, București, 2008
- Sarău, Gh., *Culegere de texte în limba rromani*, Editura Didactică și Pedagogică - R. A., București, edițiile 1995, 1999, 2000
- Sarău, Gh., *I rromani chib thaj i literatūra vaș i trinto klàsa*, Editura Sigma, București, 2005
- Sarău, Gh., *I rromani chib thaj i literatūra vaș i štarto klàsa*, Editura Sigma, București, 2006
- Sarău, Gh., *I rromani chib thaj i literatūra vaș o panzto siklövipnasqo berš*, Editura ALPHA MDN, București, 2007
- Sarău, Gh., Moise, G., Căldăraru, M., *I rromani chib thaj i literatūra vaș o eftato siklövipnasqo berš*, Editura VANEMONDE, București, 2008

D. TEMATICA PENTRU DIDACTICA ȘI METODICA PREDĂRII LIMBII ȘI LITERATURII RROMANI

1. Reforma curriculară în învățământul primar

- Conceptul de curriculum;
- Finalitățile învățământului primar;
- Obiectivele ciclurilor curriculare ale învățământului primar.

2. Curriculum în limba și literatura rromani în învățământul primar:

- Specificul curriculumului de limba rromani în învățământul primar;

- Receptarea mesajului oral:
  - strategii de formare a comportamentului;
  - strategii de formare a câmpului auditiv (propoziție, cuvânt, silabă, sunet);
  - forme de activități care contribuie la sesizarea elementelor semnificative ale unui mesaj ascultat;
  - modalități de operare a relațiilor semantice în receptarea mesajelor orale (sinonimie, antonimie, omonimie).
- Exprimarea orală:
  - strategii de formare a comportamentului de emițător;
  - comportamentele comunicării dialogate; adaptarea la particularitățile interlocutorului: comunicare prin imagini;
  - metode și mijloace de învățământ folosite în dezvoltarea exprimării orale.
- Receptarea mesajului scris:
  - strategiile învățării citirii și scrierii la clasa I;
  - metode de învățare a citirii și scrierii la clasa I;
  - specificul utilizării mijloacelor de învățământ în lecțiile de limba română la clasa I;
  - modalități de tratare diferențiată a elevilor în procesul de învățare a citirii și scrierii;
  - tipuri de activități de învățare care contribuie la sesizarea elementelor semnificative ale mesajului scris și la dezvoltarea exprimării scrise.
- textul narativ:
  - structura operei literare/ rezumatul/ povestirea;
  - personajul literar/ portretul literar;
  - dialogul/ monologul;
  - descrierea;
  - demonstrația și argumentația.
- textul liric:
  - specificul abordării textului liric în învățământul primar/ gimnazial/ liceal.
- textul nonliterar:
  - specificul abordării textului nonliterar în învățământul primar/ gimnazial/ liceal.
- Organizarea textului scris în funcție de scopul redactării:
  - planul inițial al compunerii, părțile unei compuneri, etc.;
  - contexte de realizare;

- scrierea funcțională;
  - scrierea imaginativă;
  - scrierea despre textul literar;
  - biletul, scrisoarea, eseul;
  - tipurile de compuneri;
  - povestirea, rezumatul.
- Particularitățile însușirii normelor limbii literare;
  - Modalități de integrare a elementelor de construcție a comunicării în cadrul lecțiilor de limba romani.

3. *Evaluarea - activitate de măsurare, de interpretare a datelor și de adoptare a deciziilor educaționale:*

- rolul standardelor curriculare de performanță. Realizarea evaluării nivelului de pregătire a elevilor în funcție de standardele curriculare de performanță.

BIBLIOGRAFIE PENTRU DIDACTICA ȘI METODICA PREDĂRII LIMBII ROMANI

- Crețu, T., *Psihologia vârștelor*, Editura CREDIS, Universitatea București, 2001, vezi și www.credis.ro
- Cucoș, C. (coord.), *Psihopedagogie pentru examenul de definitivare și grade didactice*, Editura Polirom, Iași, 1998
- Iucu, R. B., *Instruirea școlară*, Editura Polirom, Iași, 2001
- Iucu, R. B., Manolescu, M., *Pedagogie*, Editura Fundației “Dimitrie Bolintineanu”, București, 2001
- Manolescu, M., *Evaluarea școlară - un contract pedagogic*, Editura Fundației “Dimitrie Bolintineanu”, București, 2002
- Neacșu, I., *Instruire și învățare*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1999
- Tomșa, Gh., *Consilierea și orientarea în școală*, Editura CREDIS, Universitatea București, 2001, vezi și www.credis.ro

Autori:

Ionel Cordovan, învățător-profesor, Școala cu clasele I-VIII Ineu, Bihor;

Noemi Cordovan, educatoare-profesor, Școala cu clasele I-VIII Ineu, Bihor;

Petronia Scripcariu, inspector școlar, Inspectoratul Școlar Județean Botoșani;

Mariana Cozma, institutor-profesor, Școala cu clasele I-VIII Naprădea, Sălaj;

Loredana Mihaly, Școala cu clasele I-VIII "Vasile Alecsandri", Baia Mare.